

ਖੋਜੀ ਤੇ ਸਿਰੜੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੀ

ਡਾ. ਪਰਾਜੀਤ ਸਿੰਘ
94173-58120

ਡਾ. ਪਰਾਜੀਤ ਸਿੰਘ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਨਿਵਾਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਲਾਲਾ ਜੀ ਕਿਹੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਡਾ. ਪਰਾਜੀਤ ਦੇ ਮਾਤਾ ਭਵੋਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪਤ੍ਰ ਸਨ ਪਰ ਪਿਤਾ ਕੇਵਲ ਉਹਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪਾਠ ਵੀ ਉਹਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਰੁੱਪ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪਾਠ ਵੀ ਉਹਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਰੁੱਪ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਉਹਦੇ ਹੀ ਜਾਂਦੇ ਸਨ ਤੇ ਪਾਠ ਵੀ ਉਹਦੇ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਗਰੁੱਪ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਨੌਕਰੀ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਆ ਗਏ ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਵਿਚ ਰੁਝ ਗਏ। ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਨਰਾਇਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੜੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। 1943 ਵਿਚ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਲਜ ਵਿੱਚੋਂ ਬੀਏ ਆਨਰਜ਼ ਪ੍ਰਿੰਟਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕੀਤੀ। 1945 ਵਿਚ ਅੱਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਿਜਲਟ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਐਸਡੀ ਹਾਈ ਸਕੂਲ ਕਾਮੇਰੇ ਵਿਖੇ ਨੌਕਰੀ ਮਿਲ ਗਈ। ਇੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਕ ਸਾਲ ਨੌਕਰੀ ਕੀਤੀ। ਉਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਬਣਨ ਲਈ ਬੀਏ ਪਾਸ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਪਰ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਗੈਰਮਿਟ ਟਰੇਨਿੰਗ ਕਾਲਜ ਲਾਹੌਰ ਸੀ ਤੇ ਉਥੇ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਸੀ।

ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਸੁਪਨਾ

ਡਾ. ਕਿਰਪਾਲ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਸੀ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਿਖਲਾਈ ਸੰਸਥਾ ਸਥਾਪਿਤ ਕਰ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਿਲਮ ਕਮਿਊਨਿਟੀ ਵਿਚ ਸਾਂਝੇ ਕਰਨਾ ਜਿਵੇਂ ਪੰਜਾਬੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਫ਼ਾਰਸੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ, ਤਿੱਬਤੀ, ਮਰਾਠੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾਲ ਆਧਾਰ।

ਗਵਿੰਧੀ ਖੋਜ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸ੍ਰੋਤ

ਉਹ ਲੰਬੀ ਉਮਰ ਤੋਗ ਕੇ ਇਸ ਫ਼ਾਨੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਰ ਗਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜਾਂ ਨੂੰ ਸਦਾ ਯਾਦ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਗਵਿੰਧੀ ਖੋਜ ਦੇ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸ੍ਰੋਤ ਸਨ...

ਲੱਗਾ ਕਿ ਆਲਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਰਾਠੀ ਦਾਸਤਾਵੇਜ਼ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪੁਨੇ ਜਾ ਕੇ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਤੇ ਬਾਬਾ ਆਲਾ ਸਿੰਘ 'ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ, ਜੋ ਖੋਜ ਦਾ ਵਧੀਆ ਨਮੂਨਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜਿਲਦਬੰਦੀ ਕਰਵਾ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਕਾਲਜ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਖੋਜ ਵਿਭਾਗ ਦੀ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਵਿਚ ਪੁੱਠਾ ਦਿੱਤਾ। ਫੰਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਇੱਧਰ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਡਾ. ਸਾਹਿਬ ਸਿੱਖ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲੱਭਦੇ ਰਹੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਫੋਲੋ-ਵਾਲੀ ਕੀਤੀ ਇਸੇ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਸੀ ਕਿ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਤ੍ਰਿਪਟਾਰਾ ਵਿਚ ਇਕ ਵੱਡੀ ਇਲਾਮੀ ਲਾਈਬ੍ਰੇਰੀ ਲੱਭੀ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਸਾਂਝਾ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੈਸ ਵਿਭਾਗ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁਰਾਣੇ ਗਜ਼ਟੀਅਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ ਤੇ ਅੰਟਕ, ਗੁਜਰਾਤ, ਮਿੱਠਗੁਮਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਜ਼ਿਲ੍ਹਿਆਂ

ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਈਆ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਗੁਜ਼ਲਾਂ

94648-89046

ਗੁਰਦੀਪ ਭਾਈਆ ਉਹ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜੋ ਗਜ਼ਲ ਵਿਖਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਮ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ, ਉਹ ਸਿਰਫ਼ ਤਾਂ ਸਿਰਫ਼ ਗਜ਼ਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਦੋ ਗਜ਼ਲ ਸੰਗ੍ਰਹ 'ਸੁਲਘਦੇ ਅਹਿਸਾਸ' ਅਤੇ 'ਸ਼ੀਬੋ ਦਾ ਕੀ ਕਮਰ' ਪਾਠਕ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਭਾਈਆ ਦੀਆਂ ਗਜ਼ਲਾਂ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰ ਪਾਠਕ ਸੱਚੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਖਬਾਗੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਬਲਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਤਲਖ਼ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਹਿਰ-ਵਜ਼ਨ ਪੱਖੋਂ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਵਿਚ ਉਸਤਾਦੀ ਹੈ। ਬਿੰਬ ਵਿਆਨ, ਅਲੰਕਾਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ-ਸ਼ੈਲੀ ਵਾਰਤਕ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਗੁਣ ਕਿਸੇ-ਕਿਸੇ ਬਾਇਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਕਹਿ ਲਓ ਇਹ ਗੁਣ ਬਿਲੇ-ਟਾਵੇਂ ਬਾਇਰ ਕੋਲ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਮੈਂ ਖ਼ਾਬਾਂ ਖ਼ਿਆਲਾਂ 'ਚ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤਾਂ ਕਿੰਦਾਂ, ਮਿੱਠੀ ਬੋਲੀ ਜੀਵਨ ਦੇ ਸੰਸੇ ਬਣੇ ਨੇ। ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਮੁਨਕਰ ਜੇ ਹਵਾ ਤਾਂ ਕਿਸ ਬਿਧ, ਕਿਵੇਂ ਆਖਾਂ ਮਿਤਰ, ਮਿੱਠੇ ਹੱਥ ਖੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਇਨਕ ਨੂੰ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਦਿਸਦੇ ਨੇ ਸਾਬਤ, ਮਗਰ ਕਿਹੜਾ ਹਿੱਸਿਆ 'ਚ ਵੱਡਿਆ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਝੁੱਝ ਹਾਵੀ, ਕਿਤੇ ਖ਼ੁਨ ਭਾਰੂ, ਸਕੇ ਰਿਸ਼ਾਇਆ ਵਿਚ ਵੀ ਅੱਜ ਕੌਲੂ ਪਠੇ ਨੇ। ਮੁਹੱਬਤ ਦੇ ਸੋਲੇ, ਇਬਾਦਤ ਦਾ ਰੋਲਾ, ਅੱਠਥੇਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਦੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਹਕੀਕਤ ਹੈ ਅੰਨੀ ਕਿ ਅੰਨੀ ਦਿਲ, ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਗ ਅੰਦਰੋਂ ਸੱਭ ਸਿਰ-ਸਠੇ ਨੇ। ਅਸੂਲਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਤਾਂ ਹਰ ਕੋਈ ਕਰਦੇ, ਮਗਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇਵੇ ਅਸੂਲਾਂ 'ਤੇ ਕਿਹੜਾ, ਸੱਭੇ ਅਪਣੇ-ਅਪਣੇ ਨਿਜ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਕਾਇਮ, ਸੱਭੇ ਅਪਣੀ-ਅਪਣੀ ਅਜ਼ੀ 'ਤੇ ਅਠੇ ਨੇ। ਜੇ ਬਖਸ਼ਾਂ ਤੁਫ਼ਾਨਾਂ ਦਾ ਅਪਣਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ, ਤਾਂ ਭੁੱਖਾਂ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਅਪਣਾ ਹੈ ਮੁੱਢ, ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਨਾ ਸਿਕਾਵਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕਦੇ ਵੀ, ਕਿਵੇਂ ਟਾਟਾ ਟਾਟੇ, ਕਿਵੇਂ ਪੱਤ ਬੜੇ ਨੇ। ਜੇ ਅਪਣੇ ਨੇ ਸੱਚ-ਮੁੱਚ ਉਹ ਕਿਨੇ ਹੁ ਆਪਣੇ, ਖੁਲਾਸਾ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਭਲਾ ਕੌਣ ਸੜਦਾ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੀ ਅੰਗ ਵਿਚ, ਕਦੇ ਪਾਰ ਲਾਉਂਦੇ ਜੋ ਕੱਚੇ ਘੜੇ ਨੇ। ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਜੇ ਦਿਸਦੇ, ਉਹੀ ਸੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕਈ ਸੱਚ ਨੇ ਅੰਸੇ, ਜੇ ਦਿਸਦੇ ਨਹੀਂ ਹਨ, ਗੁਰਿਕ ਸ਼ੈ 'ਤੇ ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਿਆ ਮੁਲ਼ੀਆ ਜਿਵੇਂ ਚਿਹਰਿਆ 'ਤੇ ਮੁੱਠੇ ਚੜ੍ਹੇ ਨੇ। ਹੁੱਠੇ ਪਲ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹੀ ਬਣਦੇ 'ਮੁਕਲੀ', ਜਿਹੀ ਭੁਕ ਵੱਜੇ ਤਿਹੇ ਰਾਗ ਗਾਉਂਦੇ, ਇਹ ਕਲਮਾਂ ਦੇ ਸਿਹਾਜ਼, ਨਹੀਂ ਸਾਝ ਕੰਮ ਦੇ, ਹਰ ਬਚ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ, ਇਹ 'ਸਰਕੜੇ' ਨੇ। ਬਿਨਾਂ ਟੁੱਠੀ ਸਾਗਰ 'ਚੋਂ ਲਭਦੇ ਨਾ ਮੇਰੀ, ਸ਼ਾਕੁਲ ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਦੇ ਕੁਝ ਵੀ ਨਾ ਹਾਜ਼ਿਲ, ਪਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂ 'ਦੀਪ' ਤੋਂ ਤੋਰ ਤਾਂ 'ਦੀਪ', ਤੂੰ ਖਿਚ ਵੀ ਕਿਉਂ ਜੋ-ਸੋ ਬਹਾਨੇ ਘੜੇ ਨੇ। ਚਮੁਖੀਏ ਵਾਂਗ ਚੁਰਾਹੇ 'ਚ ਬਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਦਿਲਾਲ ਹੋਇਓ ਤਾਂ ਰੋਸਨ ਖ਼ਿਆਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਹਾਲ 'ਚ ਪਾਵਾਂ ਨੇ ਜੂਨ ਪੱਥਰ ਦੀ, ਤੂੰ ਮੇਰਾ, ਹੋਂਦ 'ਚ ਆਉਣਾ ਹੀ ਟਾਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਤਿਹੀ ਤਲਾਸ਼ ਹੀ ਮਕਸਦ ਰਹੇ ਨ ਜੀਵਨ ਦਾ, ਇਉਂ ਅਗਾਵੀ ਵੀ ਹੋਏ ਜੇ ਭਾਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਕਿਸੇ ਦੇ ਤੜਕਏ ਭੁੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦੇ ਸਕਾਂ ਹਾਸਾ, ਜੇ ਮੈਨੂੰ ਦੇ ਸਕੋ ਅੱਗੇ ਖ਼ਾਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਮੈਂ ਅਪਣੀ ਹੋਂਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਮਾਣਨਾਂ 'ਚ ਚੁੰਨਾਂ, ਤਲੇ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਤੂੰ ਝਰਨੇ 'ਚ ਚਾਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਬਗੈਰ ਚਾਲ ਦੇ, ਦਾਰਿਆ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੱਥੇ, ਤੂੰ ਬਹੁਤੀ ਨਾ ਸਹੀ, ਬੜੀ ਕੁ ਚਾਲ ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਬਗੈਰ ਤਾਲ ਦੇ ਕੋਈ ਕਾਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ, ਆ ਕਦੇ ਬੈਠ ਨਿਹਿ ਸਾਹੁਣੇ ਸਮਝਦੇ 'ਦੀਪ' ਜੇ, ਬਥਦਾ ਨੂੰ 'ਤਾਲ' ਦੇ ਬੇਬੱਕ। ਗੁਰਿਕ ਬਾਝੇ ਦੀ ਖ਼ਾਹਿਸ਼ ਹੈ, ਮੈਂ ਓਸੇ ਦੀ ਹਵਾ ਸਾਝਾ। ਜੇ ਮੁਢ ਮੁਹੱਬਤਾਜੇ ਹੋ ਸਾਹ ਦਾ, ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਢਾ ਸਾਝਾ। ਕਿਸੇ ਖ਼ੋਜਰ, ਕਿਸੇ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਤੇ ਹੋਵੇ ਵੀ, ਕਿਵੇਂ ਜ਼ਾਲਿਮ ਦੇ ਕੀਤੇ ਝੁਲਮ ਨੂੰ 'ਰਬ ਦੀ ਹਜ਼ਾ' ਸਮਝਾ। ਜਦੋਂ ਕੌਣ-ਪੁਕਲੀਆਂ ਬਣਨਾ ਪੰਜਦ ਆਉਣਾ ਹੈ ਸਨੂੰ ਹੀ, ਨਚਾਉਂਦੇ ਜੇ ਕੋਈ ਸਾਨੂੰ, ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਮੁਹੱਬਤ ਸਮਝਾ। ਕਿਸੇ ਹਾਕਮ ਦੀ ਮਜ਼ਹੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮੋਹਰ ਲਗਾ ਦੇਵਾਂ, ਮੈਂ ਉਜੜੇ ਬਾਗ ਦਾ ਕਿੰਦਾਂ ਗੁਰਿਕ ਝੁਰਾ ਹਾ ਸਮਝਾ। ਨਿਨੇ ਖ਼ਾਬਾਂ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਵਿਚ ਹਕੀਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਕਿੱਥੇ, ਜ਼ਹੂਰੀ ਹੈ ਹਕੀਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਫ਼ਲਸਫ਼ਾ ਸਮਝਾ। ਨਸ਼ਾ ਤੁਕਤ, ਨਸ਼ਾ ਦੌਲਤ, ਨਸ਼ਾ ਡੋਟੀ, ਨਸ਼ਾ ਬੋਟੀ, ਨਸ਼ਾ ਕਿਹੜਾ ਭਲਾ ਸਮਝਾ, ਨਸ਼ਾ ਕਿਹੜਾ ਭੁਲਾ ਸਮਝਾ। ਕੋਈ ਮੰਦਰ 'ਚ ਬਿਚਾਰੇ ਹੀ ਕੁਈ ਮਸਜਿਦ ਜਾਂ ਗਿਰਜੇ ਵੱਲ, ਕੋਈ ਨਿਰਪੱਖ ਨਾ ਦਿੱਸੇ, ਕਿਵੇਂ ਤੇਰਾ ਪਤਾ ਸਮਝਾ। ਬਿਨਾਂ ਤੇਰੇ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ ਕਿਸੇ ਸੁਰਤ ਵੀ ਮੇਰਾ ਲਿਕਾ, ਮੁਹੱਬਤ ਦੀ ਤਪਤ ਸਮਝਾ ਕਿ ਉਲਫ਼ਤ ਦੀ ਸਜਾ ਸਮਝਾ। ਜ਼ਮੀਨ ਭਰ ਦੇ ਅੱਲ੍ਹੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜੀਨੇ ਵਿਚ ਛੁਪਾ ਕੇ 'ਦੀਪ', ਹਸਾਉਂਦੇ ਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਮਸਮਰਾ ਸਮਝਾ।

ਗੀਤ
ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਂਡੇ
ਵਰਿਆਂ ਦੇ ਪੈਂਡੇ, ਨਵੀਆਂ ਉਡੀਕਾਂ ਨੇ।
ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈਆਂ ਗੀਤਾਂ ਦੀਆਂ ਗੀਤਾਂ ਨੇ।
ਹੋਇਆ ਨਾ ਉਜਲਾ ਹਾਲੇ, ਸੰਘਣਾ ਹਨੂੰਰਾ ਏ,
ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਤੇਰਾ ਨਾ, ਕਸੂਰ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਏ,
ਸਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਭ ਪਾਈ, ਵਾਹੀਆਂ ਜੋ ਲੀਕਾਂ ਨੇ
ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈਆਂ...
ਹਰਭਾਂ ਦੇ ਰੁੱਝਾਂ ਨੂੰ, ਅੱਜ ਦਿੱਲੀ ਚੋਤੇ ਆਈ ਏ,
ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਈ, ਜੋ ਗਵਾਹੀ ਤੂੰ ਪਾਈ ਏ

ਗੁਜ਼ਲਾਂ
ਮਨ ਮੇਰਾ ਡੁੱਲਾ ਜਿਹਾ
ਹੋਲਾ ਹੈ ਰਹਿੰਦਾ ਇਸ ਲਈ,
ਦਿਲ 'ਚ ਜੋ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਗੱਲ
ਕਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹਾ ਉਮਰ ਭਰ।
ਜਗਮੋਲ ਸਿੱਧੂ
9158-41583

ਕਵਿਤਾਵਾਂ
ਅਤੀਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ
ਸੱਚਾਂ 'ਚ ਬੁੱਝ ਐਵੇਂ ਬਾਮ ਖ਼ਰਾਬ ਹੋਈ।
ਅਤੀਤ ਦੇ ਪਰਛਾਵੇਂ ਆ 'ਜਿੰਦ ਅਜਾਬ ਹੋਈ।
ਕੀ ਵਾਇਦਾ ਐਵੇਂ ਗੁੰਮ ਹੋਵੇ ਰਹਿੰਦਾ ਦਾ,
ਗਮਗੰਨ ਮਾਰੋਲ 'ਚ ਜਿੰਦਗੀ ਕਦ ਅਜਾਬ ਹੋਈ।
ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ ਜੋ ਜੁਗਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦੀ ਸੀ,
ਚੰਗੇ ਨਾਲ ਕਦੇ ਨਾ ਚੰਗੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ।
ਐਵੇਂ ਹਿੰਤ ਡੁਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਬਲਜੀਤ,
ਹੋਈ ਨਜ਼ਰ ਸਵੈਲੀ ਤਾਂ ਜਿੰਦਗੀ ਸੋਹਣਾ ਖ਼ਾਬ ਹੋਈ।

ਖ਼ਮੋਸੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ
ਸਾਡੀ ਚੁੱਪ ਨੂੰ ਚੁੱਪ ਨਾ ਸਮਝੋ
ਇਸ ਦੇ ਗਰਬ 'ਚ
ਕੌਰ ਪਲ ਰਿਹਾ ਹੈ।
ਲੁਠਿਆ ਹੋ ਸਾਡੇ ਪਿੱਛੇ ਨੂੰ
ਉਦਾਸੀ ਦੀ ਚੁੱਪ ਨੇ
ਪਰ ਸਾਡੇ ਖ਼ਾਬ
ਖ਼ਮੋਸਕਾਰ ਉਦਾ ਨਹੀਂ ਡੁੱਲੇ

ਬਦਲੇ ਰੁਖ ਹਵਾਵਾਂ
ਜਦ ਦੇ ਬਦਲੇ ਰੁਖ ਹਵਾਵਾਂ।
ਪਾਂਚੀ ਵਿਸਰੇ ਆਪਣੀ ਰਾਹਾਂ।
ਹੰਸਾ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਨੀ ਹੈ ਐਸੀ,
ਭੇਸ ਵਟਾ ਲਏ ਬਗਲੇ, ਕਾਵਾਂ।
ਮਹਿਲਕ ਸੀ ਜੋ ਬਰੀ ਗੁਲਸ਼ਾਰਾ,
ਅੱਜ ਡੁਲੀ ਦਿੱਸੇ ਟਾਵਾਂ ਟਾਵਾਂ।

ਗਿਆਨੀ ਮਾਨ ਸਿੰਘ
ਡਾ. ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਅਨੁਸਾਰ
ਇਹ ਕਵੀ ਡਿਰੈਕਟਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ
ਪਰ ਉਸ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ
ਮਿਲਦੀ। ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਲੰਮਾ ਗੀਤ
'ਤਾਂਬੇ ਜ਼ਖ਼ਮ' ਉਨਦਵਾਰ ਹੋਣ ਉੱਪਰੰਤ ਦੇ
ਰੂਪ ਵਿਚ ਫ਼ਾਰਸੀ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ
ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਸ
ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ
ਲਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਗੀਤ ਵਿਚ ਸੁਤੰਤਰਤਾ
ਅੰਦੋਲਨ ਦੀਆਂ ਵਿੱਡਿਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਜਿਵੇਂ
ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਘਟਨਾ ਦਾ ਸਾਕਾ, ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ
ਬਾਗ ਦੇ ਹੱਤਿਆ ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ
ਕਾਵਿ ਬੰਦਾ, ਜੋ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ
ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਵਿੱਚ ਕਵੀ
ਨੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਅਡਰਜ ਸਮਿੱਥ ਦੁਆਰਾ
ਜਨਾਨੀਆ ਦੇ ਘੁੱਡ ਲੁਠਾ ਕੇ ਮੂੰਹਾਂ ਉੱਤੇ
ਬੁੱਕਦੇ ਅਤੇ ਅੱਗ ਦੀ ਬੈਠਾਈ ਕਰਦਿਆਂ
ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਟੋ ਲਾਹ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਭੇਜਣ
ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਚਰਚਿਤ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ
ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਦੁਆਰਾ ਆਪ
ਹੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੇ ਇਸ ਗੀਤ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਜ਼ਬਤ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਦਾ ਹਾਲ
ਕਲਗੀ ਵਾਲਿਆ ਦੇਖ ਹੁਣ ਹਾਲ ਜੀ।
ਦੁਸ਼ਟਾਂ ਪ੍ਰੰਗ ਕੀਤਾ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਜੀ।
ਗੋਲੀ ਮਾਰ ਕੇ ਖ਼ੂਨ ਵਗਾ ਲਿਆ।
ਫੇਰਾ ਪਾ ਦੇ ਹੁਣ ਬਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆ।
ਬੋਹਰਾਂ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਾਇ ਕੇ।
ਸਾਨੂੰ ਡੁੱਬਿਆ ਨੂੰ ਤਗਾਇ ਕੇ।
ਡਾਇਰ ਕਤਲ ਇਨਾਮ ਹੈ ਪਾ ਲਿਆ।
ਫੇਰਾ ਪਾ ਦੇ ਹੁਣ ਬਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆ।
ਫੇਰਾ ਪਾ ਦੇ ਹੁਣ ਬਾਗਾਂ ਵਾਲਿਆ।

ਖ਼ੂਨੀ ਵਿਸਾਖੀ ਦੀ ਅਲਗੋਲੀ ਕਵਿਤਾ

ਅਤੇ ਜਨਾਬ ਸਜਦ ਸਾਦਕ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੀ ਦਾ ਸ਼ਾਹਿਦ ਸੀ। 'ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ, ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ ਤੇ ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ' ਟੈਕ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੇ ਗਏ ਗੀਤ ਵਿਚ ਕਵੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੀ ਸਰਾਹਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਨਕਲ ਡਾਇਰ ਵੱਲੋਂ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਸੰਗਠਿਲੀ ਕਾਰਨ ਉਸ ਨੂੰ ਫਿੱਟ-ਲਾਅਨਤ ਪਾਈ ਹੈ।

ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ
ਲਾਠੀ ਚਾਰੇ ਤੇ ਫੇਰ ਲਗਾਇਆ
ਤਰਸ ਇਲੇ ਵਿਚ ਮੂਲ ਨਾ ਆਇਆ
ਮਦਨ ਮੋਹਨ ਨੂੰ ਮਾਰ ਖੁਕਾਇਆ
ਬੰਸ ਨਹੀਂ ਡੁਕ ਮੇਰੇ
ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ।
ਅੱਜ ਪਾਸੇ ਲੁੱਕ ਛਿਪ ਬਹਿੰਦੇ
ਗੋਲੀਆਂ ਤੋਰੀਆਂ ਸੀਨੇ ਸਹਿੰਦੇ
ਅਖਰ ਮਰ-ਮਰ ਲੱਥੇ ਪੈਂਦੇ
ਮੌਤ ਨੇ ਪਾ ਲਏ ਘੇਰੇ
ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ।
ਦੇਰੀ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਦਿਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ
ਬਦਲੇ ਲੈਣੇ ਡਾਇਰ ਤੇਰੇ
ਇਹ ਦੁਆ ਹੈ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ
ਮੌਲਾ ਮੇਰੇ ਦਿਨਾਂ ਨੂੰ ਫੇਰੇ
ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ।
ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ ਹੋ ਗਏ ਕੱਠੇ
ਨਾਲੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਭਾਈ ਹੱਲ ਕੇ
ਖ਼ਿਦਮਤ ਰਿਦ ਦੀ ਕਰਦੇ
ਗਾਹੀ ਦੇ ਬਦ ਕੇ ਚੇਰੇ
ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ।
ਅਚਰੂ ਦਿਲ ਦੀ ਇਹ ਹੈ ਮੇਰੀ
ਹੱਥ ਮੋ ਕੰਗਨਾ ਪੈਰੀ ਬੋਝੀ
ਨਾਲੇ ਸਿਹਾਰ ਬੰਨ੍ਹ ਕੇ ਨੀ
ਇਕ ਦਿਨ ਲੈਣੇ ਫੇਰੇ
ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ।
ਅਜਰੂ ਗੁਲਾਮ ਰਹੂਲ ਪੁਕਰੇ
ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਸ਼ਾਮ ਸਵੇਰੇ
ਲੱਗੇ ਗੋਲੀ ਡਾਇਰ ਚ ਤੇਰੇ
ਜਲ੍ਹਿਆਂ ਵਾਲੇ ਬਾਗ 'ਤੇ
ਜ਼ੁਲਮ ਕਮਾਇਆ।

